
“Nothing less than some fundamental rethinking is needed”

“Nothing less than some fundamental rethinking is needed”

Ve středu 28.5. byl v Karolinu udělen čestný doktorát prof. Danielu Callahanovi z amerického The Hastings Centre, což je prestižní instituce zabývající se lékařskou a stále víc i zdravotnickou etikou. U této příležitosti přednesl na půdě Novoměstské radnice přednášku s názvem “Pokrok v lékařství. Oč se máme snažit a co máme omezovat?” (z anglického originálu pro posluchače přeložil Jan Payne, 1. LF UK).

Vše o biografii prof. Callahana je možné se dočíst na webové stránce Univerzity Karlovy ([IFORUM](#)), proto se v tomto příspěvku budu věnovat spíše myšlenkám pana profesora, které zazněly v jeho přednášce a jež mohou být velmi inspirativní i pro nás, kteří podobně jako Američané stále transformujeme své zdravotnictví.

Na samém úvodu se prof. Callahan zamyslel nad tím, že etické uvažování nemůžeme uplatňovat pouze ve vztahu lékař-pacient, neboť **etické, sociální, kulturní ba i ekologické aspekty má celý zdravotnický systém**, především proto, že je budován na určitých mravních hodnotách a na společensky sdíleném pocitu spravedlnosti. Systémovým znakem současné medicíny ve vyspělém průmyslovém světě je zavádění stále dražší technologie. To ji výrazně prodražuje, aniž by vždy vedlo ke skutečnému a nákladům odpovídajícímu pokroku ve zdraví populace. V mnoha ohledech se již opakovaně zdálo, jako by medicína už narazila na své hranice, ale jak prof. Callahan připomněl, je to podobné jako s lety do vesmíru: stále je možné letět dál. Stárnutí a umírání jsou pak v tomto duchu považovány za odstranitelné procesy a ne za víceméně přirozené součásti života. Idea pokroku v medicíně podle prof. Callahana lidem nabízí falešnou jistotu manipulovatelnosti se smrtí a stářím. Technologie a vědy nepopíratelně přispěly k prodloužení života a zájmu o zdraví, ale z ekonomických a demografických důvodů **tento trend není trvale udržitelný**. Přidělování nákladné péče (známé pod anglickým termínem rationing) je nevyhnutelné a s tím souvisí dohoda o etických pravidlech takového rozhodování. Je zcela nezbytné znovu prodebatovat východiska zdravotnických systémů, hodnoty a potřeby populace a cíle zdravotnické politiky, neboli jak je v titulu tohoto příspěvku je zapotřebí znovu a od základů promyslet cíle, strategie a jejich důsledky v dlouhodobém horizontu.

Především je nutné podle prof. Callahana vrátit se k myšlence pokroku v medicíně, ne s cílem jej zastavit, ale zvážit, kterým směrem by se měl ubírat. Zcela konkrétně zní např. doporučení, že veškeré technologie by měly být používány ne jen na základě důkazu o jejich účinnosti, nýbrž současně jen za předpokladu výrobcem prokázané úspornosti. Ekonomické důsledky musí být součástí inovačních procesů a odpovědnost za ekonomické analýzy má nést výrobce. V diskusi sice zazněla námitka, zda jsou výrobci schopni předkládat analýzy, nezávislé na svých ekonomických zájmech a prof. Callahan připustil, že by tyto analýzy byly samozřejmě kontrolovány a supervidovány nezávislými institucemi.

Daleko větší pozornost má být věnována kvalitě života a ne jen jeho délce. Někdy medicína přináší mnoho bolesti (pain) s malým přínosem (gain). Poslední část přednášky patřila tomu, co bylo v jejím samotném názvu, tedy určitým doporučením, oč se máme v medicíně a zdravotnictví snažit a co máme omezovat. Zcela jistě je prof. Callahan toho názoru, že bychom měli zaujmout rozumnější, realističtější postoj ke stáří a opustit představu života bez konce. Společnost by měla daleko důrazněji utvářet a podporovat zdravé podmínky pro děti a mladé lidi a zdravý životní způsob pro všechny. Stejně tak doporučuje prof. Callahan opatrnější přístup k příliš častým návštěvám lékařů a k nekritické důvěře, že nás mohou vždy zachránit a dělat s pomocí drahé technologie zázraky. Systém zdravotnictví by měl usilovat o spravedlivý, rovný přístup k péči pro každého a rozdělovat péči rovným dílem (věřte, nevěřte, prof. Callahan byl opravdu z New Yorku). Zdravá společnost potřebuje spíše zdravé jedince než perfektní systém zdravotní péče, dále řekl. Naopak, co bychom měli omezit? Stále silnější expanzi intenzivní a kritické medicíny, neomezený růst technologií, aniž by byla prokázána jejich hodnota (včetně ekonomické) a spoléhání se na specializovanou péči, že vyřeší zdravotní problémy populace. Tato doporučení byla jasně formulována v kontextu americké reality, skutečnost v Evropě je odlišná a důraz na klíčový význam primární péče je někde zcela systémově zakotven (Velká Británie, severské a jihoevropské země).

Přednášku prof. Callahana organizovala Akademie lékařské etiky, reprezentovaná jejím zakladatelem MUDr. Janem Payne z 1. LF UK, který se rovněž zasloužil o překlad celé přednášky do češtiny. Profesor Callahan je nesmírně sympatickou osobností, jež svým vystupováním a způsobem uvažování popírá všechny stereotypy, které národy o jiných národech mají, v tomto případě Češi i Američanech. Zasloužil se výrazně o rozvoj české lékařské etiky po r. 1989, především tím, že podporoval myšlenku pravidelných sympozií lékařské etiky a je velkou radostí, že v letošním roce ve dnech 5-6. června se bude konat již 16. běh. Byl rovněž důležitou osobností projektu Kvalita života- Cíle medicíny, na kterém spolupracovali mnozí významní čeští autoři. V roce 2000 byl hostem a řečníkem Ústavu lékařské etiky 3. LF UK, který uspořádal konferenci o zdravotnických reformách ve střední a východní Evropě a publikoval v našem sborníku text „Medicína a trh“. Do Prahy zavítal i jeden z jeho čtyř synů, Peter, který před několika lety na filmovém festivalu uváděl

svůj film "Last Ball", což neznamenal poslední ples, ale cosi jako poslední šťouch v kulečnicku. Film, který se řadí do skupiny nezávislých snímků, zobrazoval "obyčejný" příběh mladého amerického třicátníka s nesmírnou přesvědčivostí a naprosto univerzální sdělitelností, jež je právě atributem "obyčejných" příběhů. V závěru hrdina prožívá svou vlastní životní zkoušku, když přeplavává Hudsonův záliv, a to je údajně jeden z autobiograficky věrných momentů i ze života pana profesora Callahana.

PhDr. Eva Křížová, PhD., Ústav ošetřovatelství 3. LF UK